
Jezuita, profesor, otevřený člověk

Jezuita, profesor, otevřený člověk

Vědec a kněz českého původu Ludvík Armbruster dostal vysoké rakouské vyznamenání

Narodil se v Čechách, ale jeho státní příslušnost byla rakouská. Polovinu života prožil v Japonsku a před několika lety se zase vrátil do Prahy. Profesor Ludvík Armbruster, kněz, jezuita, děkan Teologické fakulty Univerzity Karlovy, dostal v minulých dnech cenu rakouského prezidenta, „Rakouský čestný kříž za vědu a umění první třídy“. Tento týden ho čeká konference k výročí příchodu jezuitů do Čech (stalo se roku 1556). Za co byl vlastně oceněn? A jaký byl ten jeho jezuitský příchod do Čech?

Profesor Armbruster je nápadný stylem chování, který bychom připsali spíše Japoncům. Tichý, zdvořilý, otevřený. V jednom interview mu řekli: „Vy vůbec nevypadáte jako děkan teologické fakulty.“ Ano, něco z jeho chování bychom očekávali spíše od anglického profesora, jak je známe z knih. Třeba když vytáhne dýmku a zeptá se návštěvníka, zda si dá také.

„Já nekouřím,“ přiznal jsem se. „Škoda,“ poznamenal.

Takovou repliku jsem už mnoho let neslyšel.

Jeho jméno, Armbruster, sahá svým původem mimo českou kotlinu. Je to řeckořímské jméno, které původně znělo arcuballista a znamená člověka, který vyrábí kuš nebo z ní střílí. Němci si ho pak zjednodušili do podoby, která se jim lépe vyslovovala.

Dědeček na úřad nešel

„Můj rakouský dědeček se s železnicí dostal do Orlických hor, kde se usadil v Jablonném nad Orlicí,“ vzpomíná pan děkan na počátky Armbrusterů v Čechách. „Oženil se s Češkou a naučil se trochu česky. My jako vnuci jsme z toho měli legraci, protože mluvil v obrazech jako ‚já jsem si myslela‘. Když se můj otec vrátil z první světové války, oženil se s Pražáčkou, mou maminkou. Ta se nikdy nenaučila německy a doma se mluvilo česky.“ Tak se i Ludvík Armbruster stal pražským rodákem.

Dlouho nevěděl, že je vlastně Rakušan. Došlo k tomu jakousi zvláštní náhodou, která měla později ovlivnit jeho osud. „Dědečkovi bylo v Orlických horách dobře, a když přišel konec první světové války, nešel se hlásit, aby dostal československou státní příslušnost. Bylo mu to fuk a na úřad jít nechtěl. Zůstal tím, čím byl, a my všichni po něm. Že jsem Rakušan, jsem se dozvěděl teprve tehdy, když Hitler vpadl do Vídně a doma byl poplach, co budeme dělat. Válečná léta jsme přežili tak, že jsme se prohlásili za lidi bez státní příslušnosti.“

Za války se seznámil s jezuitským knězem, který na něj silně zapůsobil, a Ludvík se rozhodl vstoupit k jezuitům. Po maturitě v roce 1947 odešel do jezuitského noviciátu na Velehradě. Hned od počátku byla Armbrusterovým zájmem filozofie, kterou studoval od roku 1949 na jezuitském učilišti v Děčíně. Komunisté však v roce 1950 provedli známou razii proti řeholníkům a filozofický institut byl zrušen. Armbruster byl dva měsíce internován v Bohosudově a nakonec se ukázalo, že dědečkova nechuť chodit na úřady přinesla po desetiletích nečekané ovoce. Zatímco ostatní skončili na mnoho let ve vězení, Armbruster byl jako cizí státní příslušník „jenom“ vyhoštěn.

Odjel pak do Říma, aby podal zprávu o tom, co se v Československu stalo. V Římě také pokračoval ve studiu na slavné Gregoriánské univerzitě. V Římě se také setkal s japonským knězem, který ho pozval do Japonska, a on tam skutečně odjel. Ačkoliv bylo poválečné Japonsko zničenou zemí plnou beznaděje, cítil se tam dobře. Přišel o vlast a teď se ocitl mezi jezuity, kteří byli stejně jako on příchozí. Musel nicméně překonat jazykovou bariéru. Komu se tohle nepodařilo, vrátil se z misí domů.

Mezi buddhisty a šintoisty

Ve studiu pokračoval Ludvík Armbruster i v Japonsku na jezuitské Sophia University v Tokiu, kde kromě studia japonštiny napsal i dizertační práci. Byl tam čtyři roky a teologii potom dokončil ve Frankfurtu na Mohanem. Během německých studií se mohl účastnit i seminářů vedených mysliteli slavných jmen, jako byli třeba Max Horkheimer a Theodor W. Adorno.

V Německu byl také v roce 1959 vysvěcen na kněze. Do Japonska se vrátil v roce 1961 a během dalších let se při své akademické činnosti setkával s mnoha bývalými šintoisty a buddhisty zaujatými moderní západní civilizací. Slovník českých filozofů popisuje jeho působení takto: „Armbrusterovým úkolem na univerzitě bylo seznamovat japonské posluchače s moderním evropským myšlením, s jeho prameny a úkoly, úspěchy i nesnázemi. Vzhledem ke stavu recepce evropské kultury v Japonsku v tomto století se soustřeďoval zvláště na německý idealismus od Kanta k Hegelovi a na jeho materialistické následovníky, na fenomenologii a existencialismus.“ To zní dost suše, ale skrývá se za tím bouřlivé a zajímavé střetávání odlišných kultur a mentalit.

Slepec se hada nebojí

Vztah Japonců k náboženství je například zcela jiný, než je tomu v Evropě. Podle profesora Armbrustera nemají Japonci ten proticírkevní a protináboženský afekt, jaký známe u nás. V Evropě církev po zhroutilí západní římské říše převzala mnoho funkcí a cítila se trochu jako rodič, starala se o špitály, školy, knihovny i zemědělství. Pak se své pozice už nechtěla vzdát, a když se národy ujaly své samostatnosti, cítila se zrazená a měla pocit, že se přece její děti k ní jednou pokusí vrátit, což se nestalo. V Japonsku toto nikdo nezná.

V jedné z besed nazvaných Křeslo pro Fausta, které pořádá Akademický klub na Karlově náměstí, charakterizoval profesor Armbruster svou zkušenost s Japonskem: „Jedno staré japonské přísloví praví, že slepec nemá strach před hadem. A já z počátku vůbec netušil, do čeho se pouštím. Dodnes se říká, že se našinec po třech týdnech pobytu v Japonsku cítí schopn napsat o této zemi knihu, po třech měsících si ještě tróufá napsat článek, ale po třech letech se odmlčí úplně, poněvadž si začíná uvědomovat, jak rozdílné zdivo se skrývá pod klamnou omítkou západní civilizace.“ Křesťanství je pro Japonce, kterým nečiní problém vyznávat několik náboženství najednou, poněkud exotická víra. Smysl existence jezuitské univerzity v Tokiu je mimo jiné i v tom, že když se někdo zeptá, co je to křesťanství, je možno odpovědět, že je to náboženství, které založilo Sophia University. A to znamená hodně.

Do vlasti se Ludvík Armbruster několikrát podíval ještě v době komunismu. Přiznává, že na něj tyto návraty působily dost hrozně.

„Bylo to deprimující. Poprvé to bylo v roce 1969, kdy jsem sem přijel autem s bratrem. Byli jsme jedině auto, které jelo směrem k hraničnímu přechodu. Najednou se objevil ostnatý drát jako kolem koncentračního tábora, strážní věže, na vstupu betonové bariéry. Měli jsme dojem, že chybí už jen nápis Arbeit macht frei. Když jsme dojeli, voják spustil závoru, která byla předtím otevřena, zmizel a nechal nás půl hodiny stát, abychom poznali, kdo je tady pánem. Když ji zase otevřel, vykázali jsme se doklady. Měli jsme vízum na tři dny a museli jsme udat, kde budeme bydlet a u koho. Samozřejmě jsme udali vymyšlené adresy, protože pro ty lidi by to byla pohroma. Už tím nám bylo dáno najevo, že nás kdykoli mohou chytit. V každém místě, kde jsme se zastavili na noc, jsme se měli policejně přihlásit, což by však trvalo celý den. Nikdo z těch, kdo sem jezdil, to nemohl z praktických důvodů udělat. Věděli jsme však, že když budou chtít, tak nás za to mohou chytit. Bylo jasné, že když nás seberou, tak po nás ani pes neštěkne, a že jsme úplně bezprávné osoby. Když jsme po třech dnech přešli hranici zpět, tak jsme si oddechli a řekli si, že zase můžeme svobodně dýchat.“ Ještě několikrát se sem podíval, když měl možnost přijet do Evropy. Více času tu však trávil až po roce 1990. Návrat do vlasti nebyl samozřejmě úplně jednoduchý. Mentalita je zde úplně jiná, a navíc se i profesoru Armbrusterovi, stejně jako jiným příchozím, zdálo, že tu lidé nějak zesurověli, jako by tu všichni spolu stále navzájem bojovali. Japonsko je podle něho také země, kde je velký konkurenční boj, všichni jako by se tam stále připravovali na nějakou zkoušku, ve které musí v zájmu své budoucnosti obstát, ale nikdy se přitom nezapomíná na zdvořilost.

Zase v Praze

Když odešel do důchodu, měli čeští jezuité zájem, aby sem přijel aspoň na rok pomoci při obnově řádového života. Jeho představený mu tehdy řekl. „Za rok nic neuděláš, jeď na dva roky.“ A teď už je tu sedmým rokem. V roce 2002 nastoupil jako profesor na Teologickou fakultu Univerzity Karlovy a o rok později se stal jejím děkanem. To rozhodně nebyla žádná čestná funkce. Fakulta měla za sebou těžké období, kdy se dostala pro svou uzavřenost do konfliktu jak s vedením univerzity, tak také se samou církví. Ministerstvo školství jí zrušilo akreditace a fakulta byla u konce. Po Mikuláši Lobkowiczovi, který ji vedl jako nucený správce, byl děkanem zvolen právě Ludvík Armbruster. Teď se zdá, že teologická fakulta, která vlastně před staletími stála u zrodu univerzity a je ještě o rok starší než univerzita sama, má naději na novou budoucnost.

A co čeká od budoucnosti ve svých 78 letech Ludvík Armbruster? Ta otázka se nabízí, ačkoliv se neklade snadno ani děkanovi teologické fakulty. Na to odpovídá: „Něco jiného je, když se na smrt díváme jako na provozní nehodu, než když se na ni díváme jako na cíl života, ve kterém se všechno sčítá. To je velikonoční pohled na život. Náležet úplně Bohu, to je věčný život.“

Jan Jandourek